

רש"י ויקרא כ"ג

אם בחוקותי תלכו יכול זה קיום המצות, כשהוא אומר "ועשיתם אותם, הרי קיום המצות אמור. הא מה אני מקיים "אם בחוקותי תלכו" שתהיו עמלים בתורה.

גור אריה ויקרא כ"ג

(ג) יכול זה כו'. בתורת כהנים. ומה שאמר 'שתהיו עמלים בתורה', הינו מפני שכתוב הלמוד בלשון הליכה, כי ההליכה יש בה טורח ועמל, כך תהיו עמלים ויגיעים. ויש לפרש גם כן שההליכה שאדם הולך ממקום למקום, כן יהיה עמל בתורה ולהעמיק בה תמיד יותר ממה שהעמיק בה קודם. וזה נקרא הליכה בתורה. וכן הא דשני למכתב "בחקתי תלכו" ואחר כך כתב "ואת מצותי תשמורו", מפני שהחקות הם דברים שאין טעם ידוע על אמתתם, ואפשר לאדם להשיג מעט מהם, והוא הולך ומעמיק תמיד יותר ממה שהשיג בראשונה, או שיש טורח בלמודם יותר, לכך כתב אצל החקות הליכה המורה על הטורח. ומה שאמרו כי המצות שהם חקים לא ניתנו טעם שלהם לגלות, אינו רוצה לומר שאין האדם יודע כלל מן המצות, אלא שאין יכול להבין אותם לגמרי, אבל יכול להבין מהם מעט, וזהו שאמר "אם בחקתי תלכו":

רש"י ויקרא כ"ג

ואת מצותי תשמרו: הו עמלים בתורה על מנת לשמור ולקיים, כמו שנאמר (דברים ה:א) "ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם" על מנת לשמור וכו'. וכתב זה בלשון שמירה, לפי שהלמוד על מנת לעשות הרי הוא שומר הלמוד בתוך לבו כדי לקיים אותו במעשה, ונקרא זה שמירה. אבל מי שאינו לומד לעשות, הרי אינו שומר בלבו הדברים, וכאן כתב "ואת מצותי תשמורו":

תפארת ישראל פרק ס'

בזה הפרק נבאר לך גם כן כי דעת חכמים הוא הפך אשר אמרו כי בתורה נכתב השכר הגופני, ולא השכר הרוחני. ודעת חכמים שאין בתורה שום שכר גופני. בפרק קמא דקידושין (לט ב) אמר שם דאליבא דרבי יעקב שכר מצוה בהאי עלמא ליכא. והטעם הוא כמו שפירשנו כי אין המצות דברים טבעיים, כאשר העולם הזה עולם הטבע, רק המצות הם אלקיים, ולכך שכר המצות בהאי עלמא ליכא. ואף על גב דכתיב (ויקרא כו, ג) "אם בחוקתי תלכו וגו'", פירושו שאם יעשו רצון השם יתברך, שברא העולם בטבע, גם כן יתן להם הטוב, אבל אין זה שכר מצות כלל. אם כן מוכח מזה שהדבר הוא הפך ממה שחשבו, דאין שכר מצות בהאי עלמא כלל. ובמדרש (ב"ר מד, ד) "אל תירא אברם אנכי מגן לך" (בראשית טו, א), לפי שהיה אבינו אברהם מתפחד [ואומר], ירדתי לכבשן האש ונצלתי, ירדתי למלחמת המלכים ונצלתי, תאמר שקבלתי שכרי בעולם הזה, ואין לי כלום בעולם הבא. אמר לו הקב"ה "אל תירא אברם אנכי מגן לך", כל מה שעשיתי בעולם - עשיתי עמך חנם, אבל שכרך מתוקן לעולם הבא, עד כאן. ביארו כי הטוב שנתן השם יתברך לצדיקים אינו נקרא מתן שכרן כלל, רק הוא במדת החסד והחנינה, ולא תשלום שכר נקרא. כי זה ענין השכר מה שמחוייב לעשות לו בשביל המצוה, ודבר זה אינו בעולם הזה, רק בעולם הבא, ואז תשלום שכר המצות. אבל מה שנותן לצדיקים בעולם הזה, הכל בחסד. וטעם כל זה מה שהשכר של מצות אינו בעולם הזה, כי כבר פירשנו שאין המצות טבעיות להיות תשלום שלהם בעולם הזה.

תפארת ישראל פרק יג

ולכך סבירא ליה לתנא (קידושין לט ב) שכר מצוה בהאי עלמא ליכא. כי למעלת מדרגת המצות ופנימית שלהם, אין ראוי שיהיה תשלום שכר מצות בעולם הזה. זולת מצוה שהוא טוב לבריות, כמו כל אותם שאמרו (פאה פ"א מ"א) כבוד אב ואם, גמילות חסדים, והבאת שלום. מתוך שהם טובות האדם שהוא בעולם הזה, ראוי שיאכל פירות בעולם הזה. ולא כן שאר מצות, שאין שכרם רק בעולם הבא.

ספר תפארת ישראל פרק סא

אבל פירוש זה הוא כי במצות יש שני דברים; האחד, מצד בחינת החומר שיש במצוה, שהוא קשה על האדם ביותר מאד. ואין ספק כי השכר על זה יותר גדול מן המצוה הקלה, שאינה קשה על האדם. אבל בצד בחינת המצוה עצמה, אפשר שיותר שכר יש על הקלה מצד עצמה, ממה שיש בחמורה מצד עצמה. ובשלוח הקן כתיב (דברים כב, ז) "שלח תשלח וגו' למען ייטב לך", ופירוש "למען ייטב לך", אף על גב שאני אומר לשלח האם, ויש לך הפסד מה, בשביל הפסד זה שהוא קטן כתיב "למען ייטב לך והארכת ימים", קל וחומר למצוה חמורה שיש בו הפסד הרבה, שהשכר הוא יותר גדול. ושכר זה בודאי יותר גדול בחמורה מבקלה, שהרי 'לפום צערא אגרא' (אבות פ"ה מכ"ב). אבל מצד עצם המצוה, שיש שכר עליה, 'הוי זהיר במצוה קלה כבמצוה חמורה'. ואם יש שני מצות, האחת חמורה מפני שיש בה גודל ההוצאה, או גודל הטורח, אף על גב שאפשר לומר כי המצוה שאין בה טורח יש עליה יותר שכר ממה שיש על החמורה, דבר זה מצד המצוה עצמה, שאין יודע מתן שכרן של מצות. אבל מה שהשם יתברך משלם בשביל שטרח במצוה, בודאי מצד הזה השכר יותר על החמורה, ממה שיש על הקלה.

ספר תפארת ישראל פרק סא

ביאור המדרש זה, כי המצות אינם שוים בשכרן, כי אפשר שעל מצוה קלה שכר גדול יותר מן החמורה. כי המצוה היא הצירוף שמצרפת האדם, כמו שהארכנו למעלה, וכמו שאמר הכתוב (משלי ל, ה) "כל אמרת אלוה צרופה". ואם המצות לא היה רק לקיים קבוץ וסדר המדינה, או תקון האדם, כמו שהרבה אנשים היו נותנים טעם במצות, וכמו שזכרנו למעלה, וכבר הארכנו בזה כמה פעמים מדברי חכמים, בודאי יש לעמוד על זה, איזה מצוה יש בה תועלת יותר מן האחרת, וכמה השכר יותר מן האחרת. אבל המצות הם אלקיות, מצרפות האדם, עד שיש לאדם דבקות בו. ולא נוכל לדעת איזו מן המצות בה הצירוף יותר, כי יש מצוה קלה, שהצירוף הזה אשר אמרנו יותר מן החמורה. אבל מכל מקום אין עליך לומר כלל שאין תולה לגמרי במה שהמצוה היא קשה על האדם, שזה אינו שודאי כאשר הוא מקיים המצוה שהיא קשה יותר על האדם, מורה זה על שהוא אוהב השם יתברך בכל לבו, ולפום צערא אגרא. רק כי אפשר הוא שיהיה השכר על המצוה הקלה יותר ממה שהוא על מצוה החמורה, מצד המצוה בעצמה שהיא מצרפת האדם. וכמו שתמצא במצוה, כך תמצא בעבירה. כי לפעמים נראה שעבירה קטנה אצל האדם, ויש לה עונש גדול. ולכך תמצא בכמה מקומות שהם אמרו על מצות קלות שכר גדול מאד מאד, וכן אמרו על עבירות קטנות עונש גדול מאד, כמו שנמצא דבר זה בדבריהם הרבה מאד. ומוכח זה מן המדרש של מעלה, כי מה שאמרו 'הוי זהיר במצוה קלה כבמצוה חמורה' נאמר גם כן לענין עונשין, שיזהר מן עבירה קלה כבחמורה.

ספר תפארת ישראל פרק סא

ואמר שלכך לא כתבה התורה שכר של מצוה ומצוה בפירוש, שיהיו נעשים כל המצות. כי אם לא היו נעשים כל המצות, אין ראויים כלל לקבל מצות התורה, כי התורה היא אחת. ומאחר שהתורה היא אחת, ראוי שיהיו כל המצות בעשיה, לא מקצת המצות בלבד, רק הכל, ובזה התורה היא אחת. לכך נעלם שכר המצות, שלא יהיו נעשים מקצת המצות, ומקצת המצות בלתי נעשים.

ומכל מקום בשתיים מהם גלה שכרם; בשלוח הקן (דברים כב, ז), ובכבוד אב ואם (דברים ה, טז). מפני שכבוד אב ואם מחויב לפי הדעת והשכל, כמו שהארכנו למעלה בדבר זה, והוא נחשב כמו שהוא פורע חובו. ומאחר שהוא פורע חובו ומחויב לעשות, אין ראוי שיהיה עליו שכר. ועל זה אמר הכתוב שודאי יש על מצוה זאת שכר גדול. ושלוח הקן בעבור שהיא קלה שבקלות, כמו שאמרו בגמרא (חולין קמב א). ועוד מפני שכתוב (דברים כב, ו) "כי יקרא קן צפור", שמצא אותו, ולא היה מזומן לו (חולין קלט ב), וצוה אותו לשלח האם. וזהו כמו פריעת חוב גם כן, שהקרה השם יתברך לפניך, לכך מוטל עליך לקיים המצוה שיש בזה, ויש לחשוב כי אין שכר עליה כלל. ולכך אמר שיש עליה השכר הגדול הזה. ולפיכך באלו שנים בפרט כתבה שכר עליהם.

כלל הדבר, במה שהמצות מביאים אל האדם החבור והדבקות בו יתברך, לכך לא נוכל לדעת ולהבין איזה מצוה סבה לדבקות הוא יותר, ואיזה פחות. ולפיכך אמרו (אבות פ"ב מ"א) 'הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה וכו'". וזהו שורש גדול בתורה, אשר בני אדם אינם נוהרים במצות קלות, עם העלם השכר והעלם העונש. שאפשר שהשכר עליה כגדולה שבגדולות, והעונש גם כן כגדולה שבגדולות. ודבר זה מבואר.

ספר תפארת ישראל פרק סב

התבאר לך כי מצות - שכר שלהם בהאי עלמא ליכא (קידושין לט ב). וכך אמרו ז"ל במקומות הרבה, עד שנראה שזה מסקנת הגמרא, דבסוף חולין (קמב א) לא הביא שם רק דעת זה שסובר שכר מצות בהאי עלמא ליכא. והתבאר לך טעם זה שאין ראוי שיהיה שכר מצות בעולם הזה. מכל מקום אל תטעה לומר שכשם ששכר מצות בהאי עלמא ליכא, כמו כן שכר למוד התורה בהאי עלמא ליכא, כי דבר זה אינו. שכן אמרו (פאה פ"א מ"א) אלו דברים שהאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה, והקרן קיימת לעולם הבא; גמילות חסדים, כבוד אב ואם, והבאת שלום, ותלמוד תורה כנגד כולם. הרי כי שכר התורה הוא שאוכל פירות בעולם הזה.

והטעם כמו שמפרש שם (קידושין מ א) אמתניתין דאלו דברים שהאדם אוכל פירותיהם וכו'. ומפרש שם הטעם דכתיב (ישעיה ג, י) "אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו", וכי יש צדיק טוב, ויש צדיק שאינו טוב. אלא טוב לשמים וטוב לבריות, כמו מצות גמילות חסדים, כבוד אב ואם, והבאת שלום, מצות אלו יש להם פירות. וזה כי גוף המצוה הוא מה שעושה רצון השם יתברך, אשר צוה אותו לעשותה בעצמה, והפירות הם שהוא טוב לבריות, דבר זה הוא פירות המצוה. כי עיקר המצוה הוא דבר אלקי, ואינו טוב עולם הזה, כמו שהתבאר. רק מה שיש במצוה שהוא טוב לבריות בעולם הזה, דבר זה פירות המצוה הוא, נמשך מן הגוף המצוה. ומפני שהפירות הם מה שהוא טוב לבריות בעולם הזה, לכך אוכל פירותיהם בעולם הזה. והתורה גם כן יש לה פירות, כי התורה בפרט עושה פירות, כי גדול תלמוד תורה שמביא לידי מעשה (קידושין מ ב), ולכך אין דבר שיש לו פירות כמו התורה. ויותר מזה, כי בתורה נברא העולם, וכל העולם פירות התורה, כמו שיתבאר.

ומכל מקום התבאר כי מה שנאמר על המצות 'שכר מצות בהאי עלמא ליכא' [קידושין לט ב], בזה הכלל לא תכנס התורה, כי היא מכלל הדברים שיש להם פירות, שראוי שיהיו אוכלים פירות בעולם הזה, והקרן קיימת לעולם הבא. ואיך לא יהיה לתורה פירות בעולם הזה, הנה כל העולם הזה הוא פירות התורה.

ובפרק ארבעה (דנדרים לב א), אמר רבי אלעזר, גדולה תורה שאלמלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ, שנאמר (ירמיה לג, כה) "אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמת". וביאור ענין זה, כי התורה היא שכלית, ומדרגתה על עולם הגשמי, כמו שהתבאר. ואם אין התורה, שהיא מתעלה על עולם הגשמי, אין קיום אל העולם שהוא למטה מן התורה. וזה שאמר "אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמת". ובשביל כך התורה מקיימת ומעמדת העולם הגשמי, כמו כל דבר שהוא עליון מעמיד ומקיים דבר שהוא למטה ממנו במדרגה. ועוד,

כי כל סדר עולם נמשך אחר התורה, כמו שאמרו במדרש (ב"ר א, א) שהיה מביט בתורה וברא העולם. הרי לך כי סדר העולם נמשך אחר התורה, ומתחייב סדר העולם מן התורה. ולכך "אם לא בריתי" שהיא התורה, "חקות שמים וארץ לא שמתיו".

ובפרק כיצד מעברין (עירובין נד א), אמר רבי יהושע בן לוי, המהלך בדרך ואין לו לוויה יעסוק בתורה, שנאמר (משלי א, ט) "כי לוית חן הם". חש בראשו יעסוק בתורה, שנאמר (שם) "לראשך". חש בגרונו יעסוק בתורה, שנאמר (שם) "וענקים לגרגרותיך". חש בבני מעיו יעסוק בתורה, שנאמר (משלי ג, ח) "רפאות תהי לשרך". חש בעצמותיו יעסוק בתורה, שנאמר (שם) "ושקוי לעצמותיך". חש בכל גופו יעסוק בתורה, שנאמר (משלי ד, כב) "ולכל בשרו מרפא". אמר רבי יהודה בריה דרב חייה, בוא וראה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם; אדם נותן סם לחבירו, יפה לזה, וקשה לזה. והקב"ה נותן תורה לישראל, סם חיים לכל גופו, שנאמר "ולכל בשרו מרפא", עד כאן.

ואמר 'חש בכל גופו יעסוק בתורה'. רצה בזה, לא זה בלבד כאשר חש בעצמותיו, דסוף סוף העצמות הם עיקר בנינו של אדם, שהגוף נסמך על העצמות, והם חוזק בנינו של אדם, אלא אף אם חש בכל גופו, שאין כל דבר זה בו, כאשר יתחבר אל התורה שהיא סדר המציאות, יחזור אל הסדר הראוי. ועל זה אמר רב יהודה, 'שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם; מדת בשר ודם נותן לחבירו סם, יפה לזה, ורע לזה'. מפני שיש באדם חלקים מתחלפים, שאין זה כזה, ולא תמצא דבר אחד שהוא טוב לשני דברים מתחלפים. אבל השם יתברך נתן תורה לישראל, והיא סם החיים לכל גופו, שאין התורה רק סדר המציאות, ולכך על ידי התורה הכל הוא עומד בסדר שלו. ואם יש יציאה מן הסדר הראוי, הכל הוא חוזר אל הסדר על ידי התורה שהיא סדר המציאות. והבן הדברים.

ויש שואלים, כי דבר זה לא נמצא, שכמה הם חולים, ולא מועיל להם למוד התורה. כי דבר זה לא קשיא, כי לא אמר רק 'חש', והיינו קודם שחלה, אבל נפל למשכב, צריך כאן זכות גדול לשנות הטבע, והוא כמו נס, ואין כל אדם זוכה לנס גמור, וזה פשוט.

הנה בארנו לך כי התורה בפרט מיוחדת, במה שהתורה היא קיום וסדר, כמו שבארנו. ולא באנו לבאר שכר התורה בעולם הזה ובעולם הבא, כי לדבר זה אין קץ וסוף. רק בשביל שהתבאר כי שכר מצות אינו בעולם הזה, בארנו שאין משתתף בזה תלמוד תורה.